

Uzak Yıldız

ROBERTO BOLAÑO

Çeviri: ZERRİN YANIKKAYA

♥ can
roman

ROBERTO BOLAÑO

UZAK YILDIZ

Estrella distante, Roberto Bolaño

© 1996, Roberto Bolaño

© 2017, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ekim 2017, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Editör: Emrah İmre

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-3588-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750735882

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

ROBERTO BOLAÑO
UZAK YILDIZ

ROMAN

İspanyolca aslından çeviren

Zerrin Yanıkkaya

♥can

Roberto Bolaño'nun Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Lümpen Roman, 2016

Katil Orospular, 2017

Mösyö Pain, 2017

Tılsım, 2017

ROBERTO BOLAÑO, 1953'te Şili'de doğdu. Çocukluğunu Şili'de, ilkençliğini Meksika'da geçiren Roberto Bolaño yirmili yaşlarda Avrupa'ya giderek Katalonya'ya yerleşti. Geçimini beçilik, mevsimlik işçilik, bulaşıkçılık gibi işlerden sağlarken bir yandan da şiirler ve romanlar kaleme aldı. İlk çocuğunun dünyaya gelmesinin ardından gelirini artırmak amacıyla düzyazıya ağırlık vermeye başladı. *Vahşi Hafiyeler* (1998) romanıyla Rómulo Gallegos ve Herralde ödülleri başta olmak üzere birçok ödül kazanmasıyla Latin Amerika edebiyatının Boom kuşağından beri en önemli romancısı olarak gösterildi, eserleri birçok dile çevrildi. 2003'te 50 yaşında Barcelona'da öldü.

ZERRİN YANIKKAYA, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Sevk ve İdare Yüksekokulu ile Ankara Üniversitesi DTCF İspanyol Dili ve Edebiyatı'nda lisans ve aynı üniversitenin Tiyatro Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora yaptı. Devlet Tiyatroları ve çeşitli özel tiyatro projelerinde dramaturg olarak görev yaptı. Juan Goytisolo'dan *Kapadokya Gaudi'nin İzinde*, Federico Andahazi'den *Prens*, Carmen Laforet'ten *Hiç* yaptığı çeviriler arasındadır.

Victoria Ávalos ve Lautaro Bolaño'ya

“Hangi yıldız düşer kimseler görmeden?”

William Faulkner

La literatura Nazi en América [Amerika'da Nazi Edebiyatı] adlı romanımın son bölümünde, Şili Hava Kuvvetleri'nden teğmen Ramírez Hoffman'ın hikâyesi biraz üstünkörü de olsa (taş çatlasa yirmi sayfada) anlatılıyordu. Bana bu hikâyeyi, Afrika'da birbiri ardına patlak veren savaşların ölümüne gedikli vatandaşıım Arturo B. anlatmıştı; ancak ortaya çıkan metin onu tatmin etmedi. *La literatura Nazi*'nin son bölümü, kendinden önce gelen edebî grotesk bölümün kontrpuanını, hatta tam karşı kutbunu göstermeye ayrılmıştı, Arturo başka hikâyelerin aynası ya da patlaması değil, sadece kendi kendinin aynası ve patlaması olacak daha uzun bir hikâye olsun istiyordu, işte bu yüzden, bir buçuk ay boyunca Blanes sahilindeki evime kapandık, kitabın son bölümünü elimize alıp, onun rüyalarıyla kâbuslarının peşinde, okurun şu anda elinde tuttuğu romanı oluşturduk. Görevim içkileri hazırlamaktan, kitap karıştırmaktan ve hem onunla hem de Pierre Menard'ın¹ günden güne ete kemiğe bürünen hayaletiyle, tekrarlanan birçok paragrafın atılıp atılmayacağını tartışmaktan ibaretti.

1. Borges'in, Cervantes'in *Don Quijote* romanını satırı satırına yazmak için uğraşan öykü kahramanı. (Ç.N.)

I

Carlos Wieder'i ilk kez 1971'de ya da belki 1972'de, Salvador Allende Şili devlet başkanı olduğunda görmüştüm.

O zamanlar adı Alberto Ruiz-Tagle idi, Güney'in başkenti denilen Concepción'da, Juan Stein'in şiir atölyesine gelirdi arada bir. Onu pek tanıdığımı söyleyemem. Atölyeye geldiğinde haftada bir, en fazla iki kez görürdüm. Fazla konuşmazdı. Ben konuşurdum. Atölyeye katılanların hepsi çok konuşurdu; sadece şiirden değil, aynı zamanda siyasetten, seyahatlerden (ki ilerde başımıza neler geleceğini hiçbirimiz hayal bile edemedik), resimden, mimariden, fotoğraftan, devrimden ve silahlı mücadeleden de söz ederdik; silahlı mücadele bizi yeni bir hayata, yeni bir çağa taşıyacaktı, zira çoğumuzun hayalimdi bu, daha doğrusu, hayallerimizin, uğruna yaşamaya geçecek tek şey olan hayallerimizin kapısını açacak anahtar gibiydi. Üstelik çoğu zaman hayallerin kâbusa dönüştüğünü de biliyorduk belli belirsiz, ama umurumuzda değildi. Yaşlarımız on yediyle yirmi üç arasındaydı (ben on sekizimdeydim), biri sosyoloji diğeri psikoloji okuyan Garmendia kardeşler ve bir ara kendi kendini yetiştirdiğini söylemiş olan Alberto Ruiz-Tagle hariç hemen hepimiz edebiyat fakültesinde okuyorduk.

1973 öncesinde kendi kendini yetiştirmiş olmak çok şey ifade ederdi Şili’de. İşin aslı Ruiz-Tagle hiç de alaylıya benzemezdi. Demek istediğim, *dış görünüşü itibarıyla* alaylıya benzemezdi. Altmışlı yılların başında, Şili’nin Concepción şehrinde eğitimsiz kişiler, Ruiz-Tagle’nin giyindiği gibi giyinmezlerdi. Yoksul olurlardı. Alaylılar gibi konuşurdu, orası doğru. Galiba şimdi hepimizin, yani hâlâ hayatta olanlarımızın konuştuğu gibi (bulutların içinde yaşamış gibi) konuşurdu ama üniversiteye ayak basmamış biri için fazlasıyla iyi giyinirdi. Şık olduğunu –aslında kendince öyleydi– ya da belli bir tarzda giyindiğini söylemeye çalışmıyorum; zevkleri eklektikti: Bir gün takım elbise ve kravatla, başka bir gün spor kıyafetle çıkardı ortaya, blucinleri de tişörtleri de es geçmezdi. Kıyafeti ne olursa olsun Ruiz-Tagle’nin üstünde daima pahalı, markalı giysiler olurdu. Ruiz-Tagle tek kelimeyle şıktı; bense o zamanlar hep akıl hastanesiyle çaresizlik arasında gidip gelen Şilili alaylıların şık olabileceklerine inanmazdım. Bir keresinde babasının ya da büyükbabasının Puerto Montt yakınlarında bir çiftliği olduğunu söylemişti. Bunları Verónica Garmendia’ya anlatırdı ya da biz ona anlatırken duyardık, on beş yaşındayken tarla işleriyle ve babasının kütüphanesindeki kitaplarla uğraşmak için okulu bırakmaya karar vermişti. Juan Stein’in atölyesine giden bizler, onun iyi bir binici olduğuna kesin gözüyle bakardık. Hiç ata binerken görmediğimiz düşünülürse neden böyle bir hisse kapıldığımızı bilmiyorum. Aslına bakılırsa, Ruiz-Tagle hakkında öne süreceğimiz bütün varsayımlar, kıskançlığımız ya da belki hasetimiz yüzünden önyargılıydı. Ruiz-Tagle uzun boyluydu, ince yapılı ama güçlüydü, yüz hatları güzeldi. Bibiano O’Ryan’a göre, yüz hatları güzel denemeyecek kadar soğuktu, ama, tabii, Bibiano bunu daha sonra söylemişti, o yüzden bir önemi yok. Ruiz-Tagle’yi neden kıskanıyorduk? Çoğul kullanmak

abartılı olur. Kıskanan biri varsa o da bendim. Belki bir de Bibiano. Nedeni, hiç kuşkusuz, Garmendia kardeşlerdi, yani şiir atölyesinin tartışılmaz yıldızları, tek yumurta ikizi kız kardeşler. Öyle ki, zaman zaman Stein'in atölyeyi sadece onların yüzü suyu hürmetine yürüttüğü hissine kapılırdık (Bibiano'yla ben). Ama itiraf edeyim, onlar atölyenin en iyileriydi. Verónica ve Angélica Garmendia, bazı günler birbirlerine öylesine benzerler ki, kimin kim olduğunu anlamak mümkün olmaz, bazı günler de (ama özellikle bazı geceler) öyle farklı olurlar ki, iki düşman değillerse de iki yabancı sanırdınız onları. Stein onlara bayılırdı. Ruiz-Tagle'nin dışında kimin Verónica kimin Angélica olduğunu her daim bilen tek kişi oydu. Ben onlar hakkında konuşurken zorlanırım. Kimi geceler kâbuslarımda görürüm onları. Benimle aynı yaştaydılar, belki bir yaş büyüktüler benden, uzun boylu, ince, esmer tenliyidiler, siyah saçları çok uzundu, galiba o dönem moda öyleydi.

Garmendia kardeşler, Ruiz-Tagle'yle hemencecik arkadaş oldular. Ruiz-Tagle, Stein'in atölyesine 71'de ya da 72'de kaydolmuştu. Daha önce ne üniversitede ne de bir başka yerde görülmüştü. Stein ona nerden geldiğini sormadı. Üç şiir okumasını istedi, sonra fena olmadıklarını söyledi. (Stein sadece Garmendia kardeşlerin şiirlerini açık açık överdi.) Böylece bize katılmış oldu. İlk başlarda onu pek dikkate almamıştık. Ancak Garmendia kardeşlerin onunla arkadaşlık kurduğunu görünce, biz de derhal Ruiz-Tagle'yle arkadaş olduk. O zamana kadar mesafeli bir samimiyetle davranıyordu. Sadece Garmendia'lara içten bir samimiyet gösterirdi (bu açıdan Stein'e benzerdi), nazik ve ilgili davranıyordu onlara. Diğerlerine, yani bize, demin söylediğim gibi, "mesafeli bir samimiyetle" davranıyordu, demek istediğim bize selam veriyor, gülümsüyordu; biz şiir okuduğumuzda ölçülü ve

soğukkanlı eleştiriler getirirdi, bizim (genellikle yıkıcı) saldırılarımız karşısında ise asla metinlerini savunmazdı, ona bir şeyler söylediğimizde, o zamanlar bize dikkat gibi görünen ama bugün asla öyle olduğunu söylemeye cesaret edemeyeceğim bir tavırla dinlerdi bizi.

Ruiz-Tagle ile geri kalanlarımız arasındaki farklar dikkat çekiciydi. Biz Marksist-Mandrakist bir jargon ya da argoyla konuşurduk (çoğumuz MIR'in¹ ya da Troçkist partilerin sempatzanı veya üyesiydik, gerçi aramızda Sosyalist Gençlik, Komünist Parti veya Katolik sol partilerden birinin militanı olanlar da vardı galiba). Ruiz-Tagle İspanyolca konuşurdu. Şili'nin belli yerlerinde (fiziksel den çok zihinsel *yerler*) konuşulan İspanyolcaydı bu, oralarda sanki zaman hiç akmamış gibiydi. Biz ya ailelerimizin yanında (Concepción'lu olanlar) ya da yoksul öğrenci pansiyonlarında kalırdık. Ruiz-Tagle yalnız yaşıyor, merkeze yakın bir apartmanda, perdeleri hep kapalı duran, dört odalı bir dairede oturuyormuş, ben hiç gitmedim evine. Bunları yıllar sonra Bibiano ve Tombul Posadas anlattı bana (Wieder'in lanet olası efsanesinin etkisi altında anlatılan şeyler), dolayısıyla eski okul arkadaşlarımla hayal gücüne mi bağlayayım yoksa inanayım mı bilemiyorum. Biz genellikle meteliğe kurşun atardık (şimdi bu sözcüğü yazmak çok matrak, *metelik*: gecenin içinde göz gibi parlar); Ruiz-Tagle'nin parasız kaldığı görülmemiştir.

Bibiano bana Ruiz-Tagle'nin eviyle ilgili neler anlattı peki? Önce, evin çıplaklığından söz etti; evin *hazırlanmış* olduğu izlenimini edinmişti. Bir keresinde yalnız gitmiş. Oradan geçiyormuş, Ruiz-Tagle'yi sinemaya davet etmeye karar vermiş (işte böyle biridir bizim Bibiano).

1. Movimiento de Izquierda Revolucionario de Chile: Şili Devrimci Sol Hareketi. (Ç.N.)

Daha yeni tanışmışlardı, ama onu sinemaya davet etmeye karar vermiş. Bergman'ın bir filmini gösteriyorlarmış, hangisiydi hatırlamıyorum. Bibiano daha önce birkaç kez gitmişti evine, ama her seferinde Garmendia kardeşlerden birinin eşliğinde, yani diğer bir deyişle hep haberi gitmişti. O zamanlar, Garmendia'larla birlikte yaptığı ziyaretlerde, ev sanki gelenlerin bakışlarına hazır, bir şeylerin eksik olduğu açıkça belli boşluklarla, fazlasıyla tenhalaştırılmış, *hazırlanmış* gibi gelmişti ona. Bana bütün bunları anlattığı mektubunda (yıllar sonra yazdığı mektupta) Bibiano, kendini *Rosemary's Baby* [Rosemary'nin Bebeği] filminde, John Cassavetes'le birlikte ilk kez komşularının evine giden Mia Farrow gibi hissettiğini yazmıştı. Eksik bir şeyler vardı. Polanski'nin filminde evde eksik olan, Mia'yı ve Cassavetes'i ürkütmemek için tedbiren yerlerinden indirilmiş tabloları. Ruiz-Tagle'nin evindeyse, sanki ev sahibi oturduğu yerin organlarını kesmiş gibi, adlandırılmayan bir şeyler eksikmiş (belki de Bibiano, yıllar sonra, hikâyeden ya da hikâyenin büyük bir kısmından haberdar olduğundan, adlandırılmayan ama var olan, elle tutulur bir şeyler olduğunu düşünmüştü). Ya da ev sanki her şeyin ziyaretçilerin özelliklerine ve beklentilerine göre ayarlandığı bir yapboz oyuncağı gibiymiş. Eve tek başına gittiğinde, bu hisleri güçlenmiş. Anlaşıldığı üzere, Ruiz-Tagle onu beklemiyormuş. Kapıyı geç açmış. Açtığıdaysa, Bibiano'yu tanımıyor gibi davranmış, hatta, seni temin ederim dedi bana Bibiano, Ruiz-Tagle kapıyı gülümseyerek açtı, sonra gülümsemesi ânında kesildi. Fazla ışık yokmuş, Bibiano bunu da teslim ediyor, bu yüzden arkadaşımın söylediklerinin ne kadarının gerçeğe yakın olduğunu bilemiyorum. Her halükârda, Ruiz-Tagle kapıyı açmış ve birbirine tekabül etmeyen bir-iki kelimelik bir konuşmadan sonra (Bibiano'nun onu sinemaya davet etmek için gel-

diğini hemen anlayamamış), bir dakika beklemesini söylemeyi ihmal etmeden kapıyı kapatmış, birkaç saniye sonra kapıyı yeniden açıp bu sefer onu içeri davet etmiş. Evin içi loşmuş. Kesif bir koku varmış, sanki Ruiz-Tagle bir gece önce çok güçlü, yağlı ve baharatlı bir yemek hazırlamış gibi. Bibiano bir an odalardan birinden bir gürültü duyduğunu sanmış ve Ruiz-Tagle'nin bir kadınla birlikte olduğunu düşünmüş. Tam özür dileyip çıkacaktı ki, Ruiz-Tagle hangi filmi seyretmeyi düşündüğünü sormuş. Bibiano, Teatro Lautaro'daki Bergman filmi demiş. Ruiz-Tagle, Bibiano'ya gizemli gelen, benimse hep açıkça cüretkâr değilse de küstah bulduğum bir tavırla gülümsemiş yeniden. Affını istemiş, zaten Verónica Garmendia ile randevusu olduğunu söylemiş, üstelik, Bergman'ın sinemasından hoşlanmıyorum diye açıklama yapmış. O âna kadar Bibiano evde başka biri, Ruiz-Tagle ile yaptığı konuşmayı kapı arkasından dinleyen, hareketsiz biri olduğundan eminmiş. Kesinlikle Verónica olduğunu, genelde gayet ketum biri olan Ruiz-Tagle'nin onun ismini zikretmesinin başka türlü açıklanamayacağını düşünmüş. Kendini ne kadar zorlarsa zorlasın şairimizi böyle bir durumda hayal edememiş. Kapının arkasında durup konuşmaları gizlice dinleyen ne Verónica ne de Angélica Garmendia olabilirmiş. Peki kimmiş öyleyse? Bibiano bilmiyor. O anda muhtemelen bildiği tek şey, Ruiz-Tagle'yle vedalaşmak, oradan gitmek ve o çıplak, kanlı eve bir daha hiç dönmek istediğini. Bunlar onun sözleri. Gerçi anlattıklarından çıkardığım kadarıyla, ev son derece steril bir görüntü arz ediyormuş. Tertemiz duvarlar, metalik bir kitaplıkta sıralanmış kitaplar, Güneyli pançolarıyla kaplı koltuklar. Ahşap bir sehpanın üstünde Ruiz-Tagle'nin Leica'sı, hani bir öğleden sonra şair atölyesinin bütün üyelerinin fotoğraflarını çekerken kullandığı makine. Bibiano'nun aralık duran bir kapıdan

gördüğü, yalnız yaşayan öğrenci evlerindeki (ama Ruiz-Tagle öğrenci *değildi*) tipik kirli tabak ve tencere yığınları bulunmayan, derli toplu mutfak. Sonuçta, gürültü dışında alışılmadık bir şey yokmuş, ki o gürültü de pekâlâ komşu daireden geliyor olabilirmiş. Bibiano'ya göre, Ruiz-Tagle konuşurken, kendisinin gitmesini *istemiyor* gibi, onu biraz daha orada tutmak için konuşur gibi bir hali varmış. Hiçbir nesnel dayanağı olmayan bu izlenim, arkadaşımın sinirlerini, kendi sözleriyle tahammül edilemez bir düzeyde bozmuş. İşin ilginç Ruiz-Tagle bu durumdan keyif alır gibi görünüyormuş: Bibiano'nun gittikçe sararıp solduğunu, terler içinde kaldığını fark ediyor ve konuşmaya (Bergman'la ilgili, herhalde) ve gülümsemeye devam ediyormuş. Ev sessizliğe gömülmüş, Ruiz-Tagle'nin sözleri asla bu sessizliği bozmuyor sadece daha fazla açığa çıkarıyormuş.

Neden söz ediyordu, diye soruyor Bibiano. Bunu hatırlamam önemli olabilirdi, diye yazmış mektubunda, ama ne kadar uğraşsam da imkânsız. Kesin olan şu ki, Bibiano dayanabileceği kadar dayanmış, sonra kesip atarcasına görüşürüz demiş ve yürüyüp gitmiş. Merdivenlerde, caddeye çıkmadan hemen önce Verónica Garmendia'yla karşılaşmış. Verónica bir şey mi oldu diye sormuş ona. Ne olabilir ki, demiş Bibiano. Bilmem, demiş Verónica, suratın kireç gibi bembeyaz da. Bu sözcükleri hiç unutmuyacağım, diyor mektubunda Bibiano: *kireç gibi bembeyaz*. Ya Verónica Garmendia'nın yüzü? Âşık bir kadının yüzü.

Bunu kabul etmek üzücü, ama öyle. Verónica, Ruiz-Tagle'ye âşık olmuştu. Hatta Angélica da ona âşıkta belki. Bir defasında, Bibiano ile bu konuyu konuşmuştuk, epeyce önce. Galiba canımızı yakan Garmendia'lardan birinin bile bize âşık olmaması ya da en azından bizimle ilgilenmemesiydi. Bibiano, Verónica'dan hoşlanıyordu.

Wieder uçuş pistinden uzakta, Santiago'nun kenar mahallelerinden birinde çıktı ortaya. İlk dizesini orada yazdı: Ölüm dostluktur. Sonra demiryollarına ait bazı depoların ve terk edilmiş fabrikalara benzeyen ama sokaklar arasında karton sürükleyen insanların, evleri ayıran çitlere tırmanan çocukların, köpeklerin seçildiği yerlerin üstünden uçtu. Solda, saat dokuz yönünde, birbirlerinden tren yoluyla ayrılan, mantar gibi bitmiş uçsuz bucaksız iki yerleşim yerini fark etti. İkinci dizesini yazdı: Ölüm Şili'dir.

Carlos Wieder bir sanatçı mı? Pilot mu? İşkenceci mi? Katil mi? Yoksa hepsi birden mi? Allende hükümeti döneminde silik bir şairken General Pinochet diktatörlüğünde yıldızlaşarak estetikten başka hiçbir şeye yaşam hakkı tanımayan bir "sanatçı" olarak ortaya çıkan Carlos Wieder'in hikâyesi, Şili'nin yakın tarihiyle iç içe geçince Güney Amerika'nın en özgün anlatılarından biri doğuyor.

Roberto Bolaño külliyatının temel bileşenlerinden *Uzak Yıldız*, işkence, sürgün ve ölüm arasında seçim yapmaya zorlanan bir neslin iğneleyici portresi.

